

A csillagok rögös útján: MCSE 1989–1999

Manapság nagy divat a panaszkodás, az MCSE-ben is vannak problémák bőven (hol nincsenek?), de tízéves jubileumunk kapcsán súlyos hiba lenne panasznapot tartani. Bevezetésként azonban foglaljuk el helyünket egy képzeletbeli időgépben, és tekintsük át indulásunk időszakát!

1988-at írunk, már „van valami a levegőben”. Még létezik a Csillagászat Baráti Köre (CSBK), de a debreceni találkozón alig gyűlnek össze 80-an. Az amatőrmozgalmat valaha ez a szervezet testesítette meg, de mára darabjaira hullott, a központi irányítás arra is képtelen, hogy az aktív taglétszámot megállapítsa. Még arról is vita folyik, hogy egyáltalán mikor jött létre a CSBK. Egyedül az 1984-ben létrehozott, a Meteor köré csoportosuló CSBK pártoló tagok (kb. 700–800 fő) mondhatók aktívnak, mindenesetre róluk legalább lehet tudni, hogy csinálnak valamit, még ha *egy* apparatcsikok „ég alatt ácsorgó szürke massa”-ként is jellemzik ezeket az amatőröket.

Egy éve hogy létrejött a Magyar AmatőrCsillagászati Társaság (MACSIT), melynek a CSBK-hoz való viszonya felemás, afféle „kinn is vagyok, benn is vagyok”. Elsősorban generációs alapon szerveződő társulás, mely az amatőrök észlelő- és műszerépítő tevékenységét kívánja támogatni, de a mozgalom egészét bevallottan nem célozza meg, csak egy szűk réteget.

A Csillagászati évkönyv először 1988-ban jelenik meg tönkresoványítva, csak a táblázatokat és a csillagászat legújabb eredményeit tartalmazza. Utoljára a háború után, a 40-es évek végén volt ilyen vékony az évkönyv. Ugyanakkor 1988-ban lát napvilágot hosszú évek óta a legtöbb csillagászati és űrkutatási könyv — igaz, ez a könyvkiadás „nagy éve”.

Ősszel a Föld és Ég előfizetők értesítést kapnak a lap megszüntetéséről — az év végén mégis megjelenik egy vastag, összevont szám, a folyóirat megmarad (1991 végén aztán valóban megszűnik — ez a dicstelen történet is külön cikket érdemelne). Az amatőrök számára három országos lap is elérhető, a Meteor, az Albireo és az AmatőrCsillagászati Courier.

Kulin György, az „amatőrök atyja” köztünk van, dolgozik, Kedvezményes optikák c. akcióját tovább folytatja, ezzel is segíti a Meteor megjelentetését — lapunk enélkül ráfizetéses lenne.

Ugyanebben az évben kezdenek el nyomulni az áltudományok: ufológiai és asztrológiai cikkek, könyvek, folyóiratok jelennek meg, miközben a két legfontosabb csillagászati kiadvány, a Föld és Ég és az Évkönyv állapota — láthattuk — katasztrofális.

1988 őszén már lehet tudni, hogy hamarosan megszületik az egyesülési törvény, szabadon lehet létrehozni egyesületeket, alapítványokat. Egy decemberi Meteor

szerkesztőségi ülésen elhangzik: alapítsunk mi is önálló egyesületet, amely a lap kiadását segíthetné. Ekkor születik meg az MCSE újjáalakításának gondolata.

Az alapítók között ott vannak a Meteor szerkesztői éppúgy, mint az Uránia Csillagvizsgáló vezetői. Szándékunk szerint az újjáalakuló MCSE a hazai csillagászati élet mindhárom rétegét kívánja tömöriteni: az amatőröket, az ismeretterjesztőket és a szakcsillagászokat. 1989. február 19-én, Kopernikusz születésnapján — 120 fő részvételével, közülük 80-an jelezték belépési szándékukat — megalakul a Magyar Csillagászati Egyesület, az 1946-ban alakult MCSE jogutódja és szellemi örököse. Az alakuló közgyűlésen részt vesznek az első MCSE tagjai, így Kulin György is. Elnök: Pónori Thewrewk Aurél, alelnök: dr. Szabados László, főtktár: Zombori Ottó, titkárok: Holl András és Mizser Attila. Március 30-án a Fővárosi Bíróság bejegyzí az egyesületet.

Az első évet erős ellenszélben töltjük. Kevesen értik, miről is van szó, sokan átmen-tést sejtnek az MCSE mögött (valójában a mi célunk azonban *megmentés*, többek között a Meteor megmentése), mások még elnevezésünkbe is belekötnek (miért ép-pen „Magyar”? miéért pont „Csillagászati”?). A taglétszám kb. 250-et ér el az év végére. Ekkor még csak 200 Ft a tagdíj, amiéért nem sokat tudunk nyújtani, „mindössze” az összetartozás érzését.

MEGHIVÓ

a Magyar Csillagászati Egyesület által Fővárosunk belsejében létesített

Uránia Bemutató Csillagvizsgáló

1947 szeptember 22-én, d. u. 18 órákor az Egyesület székházában, Budapest, I., Sánc-utca 3/b. sz. alatt tartandó, felavató

sajtóbemutatójára.

Az Uránia Bemutató Csillagvizsgáló komoly méretű távesőveivel és egyéb demonstratív eszközeivel az iskolai oktatás és az általános szabadművelődés célját szolgálja. A nyilvános előadásokat és az égitestek bemutatásait minden érdeklődő látogathatja.

A Sánc-utca a Gellérthegy tabáni oldalán haladó Hegyalja (transzverzális) útból nyílik a Gellért szobor alatti kiindulás és az Alkotás-utcai kereszteződés felezésében.

Tisztelettel kérjük, szíveskedjék a meghívót megőrizni és kívánatra felmutatni, mert csak annyi helyről tudunk gondoskodni, amennyi meghívót kibocsátottunk.

A sajtóbemutatóval kapcsolatban távesőveinken derült idő esetén bemutatjuk a Jupitert és a Holdat, ezért pontos megjelenést kérünk.

Budapest, 1947 szeptember 12.

Tisztelettel:

Dr. DEÁK ANDRÁS ügyvéd,
elnök

Dr. KULIN GYÖRGY adjunktus,
ügyvezető elnök

A háttérben születik egy az MCSE számára előnytelen szerződés az Urániával, melynek fontos eleme, hogy a Meteort minden anyagi vonzatával együtt mi adjuk ki 1990-től. A lap tehát „meg van mentve”, pénz azonban alig van. Egyes tagtársak kiváló vállalkozásként beharangozva egy alternatív kulturális folyóirat kiadására veszik rá az elnökséget. A MÁS c. magazin több hónapos késéssel ugyan elkészül, de eladhatatlan, ügyei később annyira zavarosakká válnak, hogy végül a lapterjesztő bepereli az MCSE-t, holott valójában minden bevétel és kiadás az Urániát gyarapította/terhelte. Később ez lesz egyik oka annak, hogy viszonyunk megromlik az Uránia Csillagvizsgálóval.

Bankszámlánk csak október végétől lesz. 1990 elején két további vállalkozás következik — közben mintha egyre kevesebb szó esne arról, amiért létrejöttünk: a csillagászatról — , de mindkettő hamarosan életképtelennek bizonyul.

Ilyen körülmények között kerül sor az 1990. március 30-i közgyűlésre, mely az elnökség összetételét radikálisan átalakítja.

Mindezen gondok és bajok közepette 1990 januárjától valóban *mi felelünk* a Meteor kiadásáért, 1989 végén pedig megjelentetjük a Meteor évkönyvet, mely később Meteor csillagászati évkönyv néven a nagy múltú Gondolat-évkönyv örökébe lép.

Próbálkozunk szakkör indításával, de nem sikerül — helyiségünk sincs hozzá. A 7 négyzetméteres, L alakú szobában — melynek *bérelti díját* évenként megismételt kérésünkre elengedni kegyeskednek — legfeljebb kertitörpék vagy ólomkatonák számára lehetne szakkört tartani. Helyzetünk 1991/92 fordulóján tovább romlik, 1992 elején a Meteort már a lépcsőkön ülve borítékoljuk — az épületben nem jut hely a *közös lap* kulturált postázására. Végül 1992 márciusában — az Országgyűlés Kulturális Bizottságához írott, az Urániát és a TIT-et bíráló levelemet ürügyként felhasználva — az Uránia egyoldalúan felbontja a szerződést, és kitiltja az MCSE-t az épületből. Akárcsak a MACSIT 1987-ben, mi is távozni kényszerülünk — nyilvánvalóan a csillagászati ismeretterjesztés még nagyobb dicsőségére.

Ezek az indulás száraz tényei, melyeket hosszasan lehetne még taglalni. A mai tapasztalatokkal felvértezve elmondható, hogy első évtünk szerencsés vakrepülés volt. Az igazi nehézségekről, konfliktusokról a tagság nagyon keveset tudott, elsősorban azért, mert mindvégig igyekeztünk jó kapcsolatot fenntartani az Urániával — mi ugyanis tudatában voltunk „kölsönös egymásra utaltságunknak”, amint az a szerződésben is szerepelt.

A hét évvel ezelőtti elválás azonban egyértelműen előnyünkre szolgált. Az 1991–92-es stagnálás után 1993 óta taglétszámunk erőteljesen növekszik, a kiadott tagsági igazolványok sorszáma 2500 fölött van. A Meteort ma kétszer többen olvasák, mint tíz évvel ezelőtt. Bátran össze lehet hasonlítani a mai Meteort az akkorival, akárcsak a jelenlegi évkönyvet bármelyik Gondolat-évkönyvvel. A fejlődés egyértelmű. Inmár 12 helyi csoportunk és 13 szakcsoportunk van; a hazánkban megjelenő kisebb-nagyobb csillagászati periodikák legalább fele valamilyen formában az MCSE-hez is kötődik.

Táboraink évről évre százakat vonzanak; Ráktanyán, Ágasváron és Dágon állandó észlelőhelyet sikerült kialakítani, melyek minden tagunk számára igénybe vehetők — jelképes összegért. Igaz, a szállás egyik helyen sem ötszillagos, de az ég majdnem ötezercsillagos... Évente több regionális találkozó lebonyolításában működünk közre; elsősorban változós találkozóinkat kell kiemelni, de szerveztünk bolygós és üstökös-észlelő találkozókat is.

A
MAGYAR CSILLAGÁSZATI
EGYESÜLET
ALAPSZABÁLYAI

BUDAPEST, 1947

1993 óta tartunk igazán sikeres távcsöves bemutatókat — az év augusztusában tízezrek figyelték a Perseidákat felhívásunkra. 1994-ben tartottunk először nyári bemutatót a Budapesti Planetáriummal közösen (üstökök-karambol), azóta ezek a rendezvények hagyományossá váltak (részleges napfogyatkozás 1996-ban, Hale-Bopp-üstökös, részleges holdfogyatkozás 1997-ben stb.). Ezek fillérekből megvalósítható programok, melyekre százakat, ezreket lehet mozgósítani megfelelő propagandával, néhány jó ötlettel. Példánkat országsszerte egyre többen követik, és megpróbálják *közelebb hozni a csillagokat* nem csupán tagjaink, hanem az érdeklődők számára is.

Egy sor társszervezettel, szakkörrel, bemutató csillagvizsgálóval alakítottunk ki jó kapcsolatot, nem is szólva külföldi kapcsolatainkról, melyek elsősorban egyes észlelési ágakban alakultak ki igazán gyümölcsözően (változócsillagok, meteorok, üstökösök, okkultációk stb.).

A kor kihívásainak megfelelően megjelentünk az Interneten is, honlapunk közel négy éve üzemel — ez egyben a leglátogatottabb csillagászati internetes információforrás hazánkban. Már most körvonalazódik, hogy az elkövetkezendő években az Internet lesz a „virtuális egyesületi élet” első számú színtere. A Telescopium távcsöves szaküzlet — amely szintén az MCSE közreműködésével jöhetett létre — nem csak a csillagászat műveléséhez szükséges eszközök beszerzési forrása, hanem a nagyon is valóságos egyesületi élet egyik budapesti színtere is.

Míndez sok is, kevés is. Ha az a bizonyos út, amit eddig végigjártunk, kevésbé rögzös, ha néha-néha lejt egy kicsit, netán az állandó ellenszemet hátszél váltja fel, bizonyára messzebb jutunk, több célkitűzést meg tudunk valósítani. Ahogy mondani szokás, a mai nehéz gazdasági helyzetben (rövidítve: NGH) bolond ember, aki csillagászattal foglalkozik. Ha ezt a földhöz-, sőt sárhozragadt vélekedést oszتانánk, nem lennénk itt. Az MCSE működése, akárcsak számos más csillagászati szervezeté, gazdaságilag nonszensz. Bevételeink igencsak szerények, ám legfontosabb célkitűzéseinket teljesíteni tudjuk, és ma már nem fordulhat elő az, ami 1988-ban, hogy az Évkönyv, vagy az amatőrök lapjának pusztá léte is kérdéses legyen — pl. lelkiismeretlen apparatcsíkok döntése következtében.

Ha az 1946–49 közötti eredményekhez mérjük teljesítményünket, bizony szégyenkezniünk kell. Ma azonban nincs olyan nagyhatású vezéregyéniségünk, amilyen Kulin György volt — megkockáztatom, hogy talán az egész országban nincs még egy ilyen karizmatikus személyiség. Az „első” MCSE legfőbb eredménye volt az országos amatőrmozgalom megteremtése és az Uránia Csillagvizsgáló létrehozása, ami *nem lett volna lehetséges, ha nincs meg hozzá az amatőrcsillagász mozgalom felhajtóereje*. Ezért és csak ezért szomorú, hogy a mozgalom kiszorult ebből az intézményből. A mai MCSE érdeme — ne szerénykedjünk! —, hogy *megmentette az amatőrcsillagász mozgalomból azt, amit lehetett*. Működésével ma is példát mutat mindazoknak, akiket még lelkesít a csillagászat ügye — függetlenül attól, hogy egyesületünkön belül avagy kívül folytatják-e tevékenységüket.

A mi egyesületünk elsősorban tagdíjából tartja fenn magát, akárcsak a több tízezernyi hasonló szervezet. Esetünkben ez milliós nagyságrendű, de kiadásaink ugyanilyen jelentősek. A félreértések elkerülése végett az MCSE a hazai mezőnyben „menő” szervezetnek számít, ami anyagi helyzetét illeti, még ha ez hihetetlenül is hangzik. Vannak azonban nálunk lényegesen jobb pozícióban levő szervezetek is, ahol pár száz forintos tagdíjakkal is alig merik „terhelni” a tagságot; a tagdíjak

összege néhány ezrelékét teszi ki az összes bevételnek. Ezeket én nem is nevezném társadalmi szervezeteknek, sokkal inkább kulturális vállalkozásoknak — ami *önmagában* természetesen nem baj. Ezekben a helyzeti előnyökön alapuló igazságtalanságokon azonban kár füstölni, nekünk az a legfontosabb dolgunk, hogy a csillagászattal foglalkozzunk.

Ami az anyagiakat illeti, az 1999-re tervezett 7,5 millió Ft-os kiadások közel kétharmada a mi esetünkben nyomda- és postaköltség! Nagyon kevés önkéntes munkatársunknak tudunk tiszteletdíjat fizetni — vannak, akik felháborodottan visszautasítják a fizetség gondolatát is. Nekik köszönhetjük, hogy létezőnk, és vannak eredményeink. Persze piaci áron senkit sem tudnánk megfizetni, és egy ilyen egyesületet nem is szabad, hogy a pénz hajtson előre.

Az 1996-ban elfogadott ún. 1%-os SZJA-törvény, úgy tűnik, megbízható anyagi forrást jelent egyesületünk számára. 1997-ben és 1998-ban együttesen 2 és fél millió forint támogatást kaptunk a törvénynek köszönhetően. Ez az összeg nem csak anyagi, hanem egyben erkölcsi támogatást is jelent számunkra.

Nemrégiben egy döbbenetes adatot olvastam: Amerikában évente 90 millióan végeznek ingyenmunkát különféle egyházak, egyesületek kötelékében — átlagosan heti 5 órát. Valószínű, sőt biztos, hogy ezért is olyan sikeres az az ország. Nekem volt alkalmam közelről is megfigyelni, hogy miként működik ez a bizonyos civil szféra a nagy és gazdag Amerikában. Nekünk sem az egyre zsugoribb Állam Bácsira kell számítanunk, felfelé mutogatnunk, hanem kizárólag sajátmagunkra: erőnkre, szorgalmunkra, ötleteinkre kell támaszkodnunk.

A rendszerváltozás sok rossz dolgot hozott, azonban a közművelődés világában számos pénzforrás is létrejött, még ha viszonylag kis összegekről is van szó. A mi költségvetésünkben nagyjából 20–25%-ot tesznek ki a különféle pályázati támogatások — ezek együttes összege az évek során meghaladta az 5 millió Ft-ot. Ez ugyan egy kb. 8 éves perióduson belül oszlik meg, de mégiscsak a csillagászatra fordítódott, és véleményem szerint ez az összeg az MCSE nélkül bizony nem a csillagászatot táplálta volna. Már csak ezért is érdemes volt létrehozni egyesületünket.

Mi lehet ma, 1999-ben az MCSE célja? Alapszabályunkban lényegében minden fontos célkitűzés szerepel. (Hogy milyen jó ez az alapszabály, azt jól mutatja, hogy sok pontját számos újonnan alakult egyesület egy az egyben átvette.) Egyidejűleg valamennyi, alapszabályban rögzített célkitűzést azonban lehetetlen teljesíteni. Épp ezért igyekszünk minden szóbajöhető szervezettel együttműködni: munkánkat kölcsönösen segítve, egymásba kapaszkodva bizonyosan messzebbre juthatunk. Ma már nincs szükség egy monolitikus csillagászati szervezetre, azonban egy országos egyesületnek fontos szerepe van; a helyi szerveződések az MCSE-hez szorosabban vagy lazábban kötődve mi mást erősítenének, ha nem az országos amatőrmozgalmat. A színvonalas amatőrmunkára már most is adott a lehetőség, csak élni kell az MCSE által nyújtott „szolgáltatásokkal”. Ehhez tehát a legfontosabb alapokkal máris rendelkezünk, azonban az igazán látványos fejlődésre, a nagy ugrásra még várni kell. A nagy ábránd, nevezetesen az, hogy (ismét) legyen saját székházunk — olyan, ahová valóban jó bemenni — megfelelő műszerezettséggel, tűrhető ég alatt, még mindig nagyon messze van. Lelkesedésben azonban nincs hiány; nem lehet véletlen például, hogy 1994-ben két tagunk — Bakos Gáspár és Sztikay Gábor — függetlenül felfedezte az M51 szupernóváját egy ráktanyai éjszakán — és a példákat sorolhatnám tovább, de talán elegendő fellapozni a Meteort, mondjuk az 1999-es évfolyam februári számát.

MIZSER ATTILA